

Vasile Gurzău

Gruja

Hát vót, hún nem vót, valamikor régen vót ez a Gruja-féle vitéz, Nováknak mondták, mert az édesapját úgy hitták, hogy Novák. Hát osztán ez a Gruja ec- cer egy szép ünnepnapon odaült a csontasztalhoz, zöld ág és zöld csokor vót a kalapján, és lehajolt az asztalra, s azt a szemére húzta. Az édesapja odajött, és azt mondta:

– Gruja, fiam! – aszongya –, miért vagy olyan szomorún lehajolva az asztal- ra, és a kalap mért van a szemedre nyomva? Talán meg akarsz nőszülni?

– Édesapám! Én nem akarok megnőszülni, mert a lányok engemet az ágyról ledobnak! – aszongya. – Nekem az az óhajom – aszongya –, hogy én el akarok menni a török Sztambul várába. Én oda akarok menni!

– Ó, fiam – aszongya Novák –, te még gyenge vagy ahhoz, mert Sztambul vára erős vár, és – aszongya – török vitézekkel van körülvéve. Na, jó lesz, fiam, ha hazajössz, mert nekünk van két ökrünk és így fogunk gazdálkodni!

– Ej, édesapám! Egye meg a kutya a te ökrödet, hát én nem akarom, hogy gazdálkodjak, mikor én vitéz vagyok! Menjél haza, édesapám, nyergeld fel az én deres lovamat – aszongya –, mert én most már megyek és útra kelek.

Akkor a Novák vitéz elment, kivitte a deres lovat az istállóból, fenyergelte, könnyhullással simogatta a lovát, hogy mi lesz vele meg a fiával Sztambul vá- rában.

Gruja vitéz felvette a kardot meg a buzogányt, meg a fegyverét. A lábát a kengyelbe tette, felpattant a hátára és elbúcsúzott az édesapjától. Ment, ment. Hát mikor megyen arra, támadták a törökök, de kivitte a kardját. Mikor ő kivit- te a kardját, úgy nyírta a török vitézeket, úgy hullottak, mint a mező. Mikor bal karjába vette, úgy hullottak, mint a falevél! Addig hadakozott, míg eccer elért az asszony csárdájához.

Ott így beszélt a csárdában:

– Hej, kocsmárosné, hogy híjják magát?

– Én Annus vagyok, aki a vitézeket fogságba ejtem.

– Hej, kocsmárosné, ha én magával egy ágyban lehetnék holnap kilenc-tíz óráig, nem félnék a börtöntől! Csak adjál nekem bort – aszongya – méretlenül, mert én aprópénzzel kifizetem, olvasatlanul! Adjál nekem bort vederszámra, mert én adom a pénzt csomóba! Hej, kocsmárosné!

Hát aztán adta neki a húst, ötszáz fontokat, úgy lenyelte. A kenyeret úgy vágta, hogy tenyéryi karékat befalt, ette. Annus kocsmárosné gratulált neki, megiszonyodott tőle, és fehér pendelyt vett magára, piros csizmát húzott a lábára. Így elment a szultán császárhoz és jelentette. Mikor a szultán császár meglátta, azt mondta:

– Hé, Annus kocsmárosné! Hét éve múlt, hogy nem láttuk egymást. Valami baj történt?

– Hej, császárom! Nekem nem tört el az edényem, se a borom nem fogyott el, de az este milyen nehéz vendégem jött!

– Hát nem tudod a vendégnek a személyleírását?

– A vendég személyleírása: neki olyan az arca, mint a tejhab Szent Péter ünnepén! A szeme olyan fekete neki, mint két szeder, mint két szeder a hűvösön érve, mely nem látta a napot. A szemöldökét mikor megrántja, és a szemöldöke alá néz az ember, iszonyodik tőle. Neki a homloka háromtenyéryi széles, hogy az ember irtózik tőle. És a bajusszát a nyaka csigolyájáig viszi, s ilyen csomót csinál belőle – aszongya –, hogy az ember mán irtózik tőle.

– Ó, kocsmárosné, ne mondja, mert az olyan vitéz, hogy amióta megszületett, a fene ette vóna meg, mert háromszor tette tönkre a birodalmamat. Csak menjél haza, adjál neki bort, olyant, hogy jól rúgjon be tőle!

Elment a kocsmárosné, kitette a bort jó szeszesen és jó ízesen. A Gruja vitéz ivott addig, míg berúgott, akkor kiment a csárdából, kiment a Duna partjára, egy nagy almafa árnyékába, és az Isten adott olyan szelet, hogy a haja fürtjét szelelgette.

Akkor a török császár ötszáz vitézt válogatott ki, hogy fogják meg Gruja vitézt, kössék meg és vigyék hozzá! De bizony, mikor a török vitézek arra értek, a szél fújta a haja fürtjét. Mindenki reszketett, nem mert hozzá menni. Ott vót egy öreg török, nagy szakállal, fehér vót, mint a hó.

Aszongya: – Hé, török vitézek, mit fogtok nekem adni, ha én Gruja vitézt megkötözöm?

Aszongyák a vitézek: – Sok vagyon Sztambul vára, oszt neked fogjuk felajánlni.

– Ha az így van, menjetek a botba, hozzatok nekem selyemkötelet, olyan vastagot, mint a karom! Hogy tudjam megszorítani, hadd ropogjon a csontja!

El is mentek a vitézek, hoztak neki olyan selyemkötelet. Az öreg török úgy megkötözte, hogy amikor meg vót kötözve, akkor legénykedtek a vitézek! Akkor mán nem félték! És úgy vitték a török császár elé.

No, a török császár, mikor ezt meglátta, hogy Gruja vitéz fogságba van ejtve, odavitték a palota udvarába, és egy nagy terméskövet, egy olyan mindenféle ötöles széleset rátettek, hadd nyomja a földhöz. És erre ráültek a vitézek, és akkor elmondták Gruja történetét.

No hát osztán Novák mindig gondolt a fiára, hogy vajon mi történt vele Sztambul várában? Ő csak vadászgatott. Eccer az erdőbe ment vadászni, s meglátott egy hollót, rátartotta a fegyverét, hogy elsüsse. De bizony arra gondolt Novák vitéz, hogy ez a holló nem jó, nem jó a húsa neki, nem lehet megenni. De arra jó, hogy elmenjen üzenetet hozni. Ő megmondja a hollónak, hogy menjen Sztambul várába, s hátha tud valami üzenetet hozni Gruja vitéztől.

Hát el is repült a holló Sztambul várába. Odaült egy nagy fára, és ott elkezdett turbékolni. Mikor eztet Gruja vitéz meghallotta, azt mondta a hollónak:

– Az isten ne segítsen téged, holló, hogy megedd az én testemet, meg hogy megidd az én véretem! Csak hozzál nekem valami üzenetet!

– Hát Gruja vitéz, én azért jöttem, mert édesapád küldött, hogy vigyek valami üzenetet tőled!

Hát aztán Gruja vitéz, amikor ezt meghallotta, azt mondta a hollónak, menjen a bótba, és hozzon neki egy tintaüveget meg egy pennát, s hozzon levelet, hogy írhasson az apjának valami üzenetet. El is hozta a holló, írt is Gruja vitéz az ő fogságáról. Hát a holló rögtön vitte, s rátette Novák ablakára. Novák éppen akkor készült el. A holló aszongya:

– Novák vitéz! Hadd az ennivalót, a kést meg dugd el a tűzbe, s gyere ki, mert üzenetet hoztam neked!

Novák kiment, elolvasta. Felkészült, felvett egy barátruhát, eltakarta a szerzőszámát, felült a lovára, és ment Sztambul vára felé. Mikor meglátták a török vitézek:

– Állj, barát! Mit akarsz itten?

– Én azt hallottam, vitézek, hogy nektek van egy foglyotok is, s én meg akarom gyóntatni, hogy haljon meg úgy, hogy ne legyen bűne! De hogyha akarjátok, adjátok nekem, és megveszem pénzért, meg sok kincset adok érte! Kitaníttatom magamnak – aszongya – kántornak!

– Hej! Nekünk nem kell a te pénzed, nem is kell, hogy meggyóntasd, mert mi úgylis kivégezzük!

Ekkor Gruja vitéz meghallotta édesapja szavát, és kiáltott egy nagyot:

– Édesapám! Hozzál egy kád vizet!

Az édesapja hozott egy kád vizet. Megitta. Mikor megitta azt a kád vizet, úgy felfújta magát, hogy a nagy selyemkötél elszakadt. Akkor a nagy kő leesett róla, a lovára pattant és elment. De akkor Novák ledobta a barátruhát, kirántotta a kardját és hadakozni kezdett. Mikor a kardját a jobb kezébe vette, akkor úgy estek, mint a fűszál! Mikor a balba, akkor úgy hulltak, mint a levelek! De Gruja nagyon genge vót, mert amióta fogságban vót, nem adtak neki enni, meg vizet se! Hát ő is kezdte hátulról kaszabolni azokat, akik már olyan sebesültek vótak. Eccer csak azt mondja az apjának:

– Édesapám! Vigyázz magadra! Mert még téged is elejtenek!

– Ó, fiam! Te csak beszélsz! – aszongya. – Amióta fogságba vótál, még vizet se kaptál, se enni! Nagyon genge vagy még, fiam, ahhoz, hogy harcolj! Jobb vóna – aszongya –, ha kimennél az utcára és széjjelnéznél.

Hát kiment az utcára, odaállott a gyalogútra. Eccer arra jött a Katona János mint huszár. Öreg katona vót, félre vót a sapkája. Aszongya Gruja vitéznek:

– Ne álld az utamat! Olyan pofot adok, hogy mindjárt halálfia vagy!

Akkor Gruja vitéz aszongya:

– Vigyázz magadra, mert mingyárt olyant ütök rád, hogy leesel! – aszongya.

De akkor a Katona János megnyalta a tenyerét, úgy behúzott neki, hogy mindjárt leesett és meghalt. Akkor továbbment és füttyüresztett a gyalogúton. Novák vitéz mindig várta, hogy jöjjön a fia, Gruja vitéz, de az nem jött. Sok idő telt el. Kiment az utcára, hát kinyitja az utcaajtót, hát ott látja a Gruja vitézt a földön meghalva. Hej, gondolta akkor Novák, most mentettem meg a haláltól, és meg kellett neki itt halni! Szétnézett az utcán, hát nem látta, csak a katonát, de az már messze vót.

Kiáltott neki: – Te, katona! Hát mit csináltál? – aszongya. – Legyen kurva az anyád! – aszongya. – Hát mit csináltál az én fiammal? Miféle ágból származtál?

– Én – aszongya – tudja, milyen ágból származtam? Az édesanyám özvegy-asszony. Este a fonóba járt és Nováktól szerzett engemet!

– Ó, fiam! – aszongya. – Hát én vagyok Novák!

– Akkor maga az édesapám!

– Oszd megölted – aszongya – a testvéredet?

– He ennyi a baj, nincs nagy baj!

Vizet hoztak elő, meglocsolták. Feltámadt, még különb vót, mint amilyen vót. Lementek a szobába, osztán hoztak ennivalót, innivalót a nagy öröme,

hogy Katona János is rátalált az édesapjára, Novákra. Hát osztán mulattak. Még máma is mulatnak!

Aki tudja, mondja tovább!

Ezt a mesét régen, még gyerekkoromban hallottam Nicolaj Pipostól. Mindig mondogattam a többi embereknek, meg a fiataloknak, ahol jártam, a világba, a nagy háborúkkal. Mindig jöttek körém a katonák, hogy mondjál, Gurzó, valamit. Hát én nagyon szerettem mesélni mindig.

Vasile Gurzău

Köszönjük a lapszámomban szereplők közül Berényi Mária, Hoczopán Anna, Martyin Emilia, Kiss Adél, Luczai Miklósné, Czeglédiné Gurzó Mária s Nagy Levente, rajtuk kívül Pap Annamária és Cséffán Szilvia segítségét.

A lapszám forrásként használta a Békés Megyei Múzeumok Közleményeit (*Egy kéziratos katonakönyv*, 1988) s a Press Publica *A magyarországi románok* című könyvét (2001) (*Sziget-helyzet*)